INITIATION THROUGH DREAMS AND PLAY: MIRCEA CĂRTĂRESCU VS. LEWIS CARROLL

Andreea SÂNCELEAN
"Petru Maior" University of Tîrgu Mureş

Abstract: Romanian author Mircea Cărtărescu's prose is characterized by a strong romantic core that is moulded through postmodern techniques and enriched by surrealist elements in order to create worlds dominated by dreams and imagination. Added to these, there can be identified certain mechanisms and motifs specific to the two worlds created by Lewis Carroll in Alice's Adventures in Wonderland and Through the Looking-Glass and What Alice Found There, on which the present paper focuses.
Thus, we will analyse Cărtărescu's novel Travesti (1994) and the short story REM from the volume Visul (1989), comparing them to the two Alice books and focusing on identifying similar mechanisms like the power of dreams and play, the one of language etc., and motifs like the one of doubles/ couples, of the mirror, of childhood etc.

Keywords: initiation, dreams, play, doubles, childhood, reality

Proza lui Mircea Cărtărescu, de la nuvelele cuprinse în *Visul* (1989) până la romanul *Orbitor*, cu cele trei volume *Aripa stângă* (1996), *Corpul* (2002) şi *Aripa dreaptă* (2007), este, în opinia lui Carmen Muşat, „un amalgam inedit de tehnici şi procedee postmoderniste aplicate asupra unei substanţe (tematice, temperamentale, senzoriale) de factură preponderent romantică"[1], cărora li se adaugă şi elemente suprarealiste[2]. În contextul acestei ţesături specifică nuvelelor şi romanelor sale, îşi fac loc aproape inevitabil intertextualitatea, prin preluări din Eminescu, Puşkin[3] sau Georg Trakl, precum şi împrumutarea unor motive din universurile create de Kafka şi Borges (labirintul)[4], Poe şi Hoffman (dublul)[5] etc. Acestora li se adaugă şi preluarea unor mecanisme şi motive specifice celor două lumi create de Lewis Carroll în *Aventurile lui Alice în Ţara Minunilor* şi *Aventurile lui Alice din Ţara din Oglindă*, firească, oarecum, dacă luăm în considerare că însuşi Cărtărescu îl consideră pe scriitorul britanic un precursor al postmodernismului în studiul său *Postmodernismul românesc*, acesta fiind, de asemenea, revendicat de suprarealişti[6] şi puternic influenţat de literatura romantică[7].

[1] Carmen Muşat, *Strategiile subversiunii. Incursiuni în proza postmodernă*, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 2008, p. 341.
[2] Eugen Simion (coord.), *Dicţionar general al literaturii române*, Vol. C/D, Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 2004, pp. 153-154.
[3] Carmen Muşat, *op. cit.*, p. 341.
[4] Geo Vasile, *De veghe în lanul de proză. De la Mircea Eliade la Mircea Cărtărescu*, Editura Lumen, Iaşi, 2009, p. 184.
[5] Carmen Muşat, *op. cit.*, pp. 343-344.
[6] André Breton, *Anthology of Black Humour*, traducere şi prefaţă de Mark Polizzotti, City Lights Books, San Francisco, 1997, p. 104.
[7] Morton N. Cohen, *Lewis Carroll. A Biography*, Vintage Books, New York, 1996, p. 106.

BDD-A22212 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 08:21:08 UTC)

Astfel, următoarele pagini vor fi dedicate studiului comparativ al celor două cărţi *Alice* şi a două din textele în proză ale scriitorului român: *REM*, povestire din volumul *Visul*, care are, mai degrabă, dimensiunile şi construcţia unui microroman, şi romanul *Travesti* (1994), pe care le considerăm reprezentative în acest sens atât datorită dimensiunilor şi construcţiei asemănătoare celor două romane ale lui Carroll, cât şi datorită punţilor de legătură ce pot fi stabilite între acestea.

În primul rând, pornind pe urmele scriitorilor romantici, ambii prozatori manifestă o preferinţă pentru vârsta copilăriei (de care se folosesc pentru a accesa dimensiuni insolite), iar în cazul lui Cărtărescu putem vorbi, în plus, şi de o preferinţă a vârstei adolescenţei în *Travesti* (apropiată de cea a copilăriei prin forţa imaginativă ce o caracterizează[8]), în detrimentul celei a maturităţii, cei doi considerând copilul ca având puterea imaginativă şi deschiderea, nepervertite încă de lumea materială, de transformările biologice şi de influenţa socială, de a accesa planuri superioare celui concret, în fiinţa sa împletindu-se simplitatea şi complexitatea, candoarea şi puterea de visare. În acelaşi context, de menţionat este faptul că ambii scriitori aleg vara ca anotimp specific copilăriei (întâmplările din tabăra de la Budila din *Travesti* şi cele prin care trece Nana la tanti Aura în *REM* au loc în acest anotimp, la fel ca acţiunea din prima carte *Alice*), în timp ce iarna este specifică vîrstei maturităţii (scriitorul din primul roman al lui Cărtărescu şi Nana ajunsă la vârsta de 35 de ani din al doilea îşi amintesc aceste întâmplări pe timp de iarnă, asemenea acţiunii din a doua carte *Alice*, mult mai plină de nostalgie şi mai intelectualizată decât prima).

Astfel, scriitorul din *Travesti*, care, ajuns la maturitate, îşi aminteşte momentele petrecute în adolescenţă în tabăra de la Budila, afirmă, văzându-şi în oglindă „silueta chircită, patetică, a fostului visător”[9], „Maturitatea mă chinuie şi mă scârbeşte”[10], simţind că la 17 ani era „ca un cavaler fără pată şi prihană”[11]. Însă, în ciuda acestei priviri înapoi plină de nostalgie, adolescentul, la rândul său, aflat în mijlocul colegilor, îi priveşte dezgustat, simţind, în acelaşi timp, şi o chemare lăuntrică de a li se alătura, opunându-le, însă, imaginea unor fetiţe din ciclul primar care „se ţineau deoparte, îmbrăcate frumos şi bine-bine pieptănate, şoptindu-şi mereu câte ceva la ureche şi râzând. Îmi plăceau atât de mult fetiţele astea de nouă sau zece ani, graţioase ca desenate cu peniţa […]”[12], ajungând să se întrebe îndurerat, privind lascivitatea celor mai mari,: “De ce trebuiau să cadă? De ce măcar unele nu puteau să rămână mereu aşa, naive, graţioase şi senine? Căci numai fiinţa lor cunoştea minunea asta: corpul care se confundă perfect cu sufletul. De ce, pe când viermele hidos devine future, fetiţele, fluturi gingaşi, trebuiau să se preschimbe în larve păroase, preocreatoare şi rapace? […] Da, Toate aveau să ajungă într-un pat, un pat nupţial, dar care n-avea să fie decât, travestit, catafalcul”[13] Este aproape ca şi cum l-am auzi vorbind pe Lewis Carroll, care a avut atât de multe prietene fetiţe şi de care s-a distanţat odată cu maturizarea acestora şi, mai ales, după căsătoria lor, ajungând să se emoţioneze de fiecare dată, însă, când, în ultima parte a vieţii, primea câte o

[8] Eugen Negrici, *Literatura română sub comunism*, Vol. II, Editura Fundaţiei PRO, Bucureşti, 2003, p. 368.
[9] Mircea Cărtărescu, *Travesti*, Ediţia a 3-a, Editura Humanitas, Bucureşti, 2004, p. 74.
[10] *Ibidem*, p. 72.
[11] *Ibidem*, p. 9.
[12] *Ibidem*, p. 105.
[13] *Ibidem*, p. 106.

BDD-A22212 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 08:21:08 UTC)

scrisoare plină de afecţiune de la una dintre acestea[14], căci, foarte posibil, asemenea lui Cărtărescu, acesta ar fi afirmat "Sunt încă un copil rătăcit în lume"[15].

Mai mult, asemenea scriitorului britanic, Cărtărescu alege drept personaj principal al unuia dintre cele mai bune dintre textele sale de proză, *REM*, o fetiţă care nu împlinise încă 12 ani, vârstă a ieşirii din copilărie (căci atunci are prima menstră), care are darul de a descoperi, prin intermediul visului şi al jocului, un tărâm unde se află Totul. Legăturile dintre Nana (Svetlana) şi Alice sunt multiple, pornind de la aspecte mai puţin importante cum ar fi faptul că ambele sunt foarte pofticioase, aspect care pe eroina lui Carroll o marchează profund, sau că Nana este însoţită în unele din aventurile sale de pisica Gigi, la fel cum Alice e însoţită de amintirea pisicii sale de acasă, Dinah, sau de Pisica de Cheshire în Ţara Minunilor, iar, atunci când are visele iniţiatice, eroina lui Cărtărescu poartă o pijama cu iepuraşi, amintind de Iepurele Alb care o atrage pe Alice în Ţara Minunilor.

Dincolo de acestea, însă, cele două fetiţe nu sunt doar de vârste apropiate, dar Nana manifestă aceeaşi curiozitate şi fascinaţie pentru ceea ce ar putea descoperi prin vis şi joc ca şi Alice, fiind una dintre puţinii privilegiaţi care pot pătrunde în dimensiunea REM-ului şi considerând, ajunsă la maturitate, că această aventură a sa a fost "singurul lucru pentru care cred că am venit pe lume, pentru care am fost aleasă"[16]. Probabil la fel a gândit şi Alice Liddell, cea care l-a inspirat pe Carroll în crearea eroinei sale, aceasta ieşind din anonimat şi rămânând în atenţia posterităţii doar prin legătura sa cu cele două cărţi *Alice*. De asemenea, la fel ca şi Alice, care este aleasă de Carroll pentru a porni în aventurile din cele două lumi onirice datorită calităţilor sale, Nana este, la rândul său, aleasă de Egor, "Călăuza" şi "Paznicul" REM-ului, după ce trece de proba visului indus de scoica pe care acesta i-o dăruieşte. Având acelaşi rol ca şi Iepurele Alb din Ţara Minunilor şi Regina Roşie din cea din Oglindă, Egor o iniţiază de Nana în aventura descoperirii REM-ului, avertizând-o: "Dormi cu atenţie, nu te grăbi. Ai încredere-n tine"[17], amintind, astfel, de Regina care îi spune lui Alice: "ţine minte cine eşti"[18].

Însă, după cum observă Andrei Bodiu, vârsta copilăriei nu mai este, în proza lui Cărtărescu, una a inocenţei pure, căci, "deşi rămâne un teritoriu fascinant, poate ascunde comportamentele «oamenilor mari»"[19]. Într-adevăr, fetiţele pe care le observă adolescentul din *Travesti* trădează uneori gesturi sau atitudini de domnişoare, în timp ce copilele din *REM* dau dovadă de cruzime şi nedreptate, chiar dacă faţă de o biată păpuşă de cârpă, atunci când o judecă, pentru ca, mai apoi, să o spânzure şi să o ardă pe rug. Acelaşi lucru poate fi afirmat şi despre eroina lui Carroll, căci lumile pe care aceasta le visează sunt contodente şi agresive în

[14] Donald Rackin, *Love and Death in Carroll's Alices* în Harold Bloom (ed.), "Lewis Carroll's Alice's Adventures in Wonderland", Infobase Publishing, New York, 2006, p. 149.

[15] Mircea Cărtărescu apud Ştefania Coşovei, *„Visul e o parte a realităţii". Interviu cu Mircea Cărtărescu*, în „Luceafărul de dimineaţă", Nr. 9/ 8 aprilie 2009, http://www.romaniaculturala.ro/articol.php?cod=12427, [accesat în 11.11.2014].

[16] Mircea Cărtărescu, *Visul*, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1989, p. 153.

[17] *Ibidem*, p. 205.

[18] Lewis Carroll, *Alice în Lumea Oglinzii*, traducere, prefaţă şi note de Eugen B. Marian, Editura Prut Internaţional, Chişinău, 2005, p. 38.

[19] Andrei Bodiu, *Mircea Cărtărescu: monografie, antologie comentată, receptare critică*, Editura Aula, Braşov, 2000, p. 40.

BDD-A22212 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 08:21:08 UTC)

nenumărate momente. Totuşi, apare aici ideea identificării autorului, şi a creatorului, în cele din urmă, acestor lumi şi vise, cu personajele pe care le creează, inclusiv Nana[20] şi Alice[21], identificare care ar putea fi sursa acestei întunecări a copilăriei. Dar, în cele din urmă, ambii scriitori aduc un elogiu acestei vîrste, inclusiv prin versurile ce apar la începutul volumului *Visul*, preluate din *Trecut-au anii* de M. Eminescu, sau poeziile care deschid şi încheie cele două cărţi *Alice*, unde copilăria este înfăţişată ca o vârstă de aur. În acelaşi registru se înscrie, în cazul lui Cărtărescu, şi episodul cu tentă erotică dintre Savin şi Clara din *Travesti* (unul asemănător fiind inclus şi în *Jocul*, povestirea care deschide volumul *Visul*), dar care, spre deosebire de vulgaritatea manifestărilor comune de acest fel, are loc într-o vale cu flori, unde cei doi îndrăgostiţi "Stăteau goi, culcaţi pe spate, sub soarele fierbinte, ţinându-se de mână şi privindu-se în ochi. Un abur de naivitate şi nevinovăţie le aurea feţele de copii şi totul era ca dintr-un vis vechi […]", depăşind „orice căldură animală, trecând direct în spiritual şi cristalin"[22].

Strâns legată de lumea copilăriei este cea a jocului, dominată de puterea de imaginaţie şi de cea creatoare, iar cele două cărţi *Alice*, precum şi microromanul *REM* abundă în elemente de acest gen. Jocul, asemenea visului, ocupă prim-planul celor trei cărţi, căci în aventurile lui Alice nu numai că apar personaje preluate din poezii, cântece sau jocuri pentru copii, cum ar fi Humty Dumpty, fraţii Tweedledee şi Tweedledum, sau jocuri propriu-zise, cum este consiliul cu alergări sau jocul de şah din a doua carte *Alice*, ci întreaga lor structură se bazează pe joc: cu limbajul, cu logica, cu normele obişnuite, specifice lumii reale, cu perspectivele etc., atât Ţara Minunilor, cât şi cea din Oglindă stând sub semnul parodiei, al ironiei şi satirei, în timp ce în *REM* toate întâmplările se rotesc în jurul jocului de-a Reginele, pe care îl iniţiază cele şapte copile, precum şi în jurul viselor Nanei şi ale întâlnirilor sale cu Egor.

În ceea ce priveşte acest joc al fetelor din microromanul din Cărtărescu şi rolul pe care Nana ajunge să îl joace în cadrul acestuia, trebuie făcute câteva menţiuni. Ca urmare a deciziei ca fiecare dintre participante să devină Regină pentru o zi, revenindu-i o culoare, o floare, un obiect şi un loc de joacă, cele şapte fete decid să tragă la sorţi câteva bilete pentru a stabili aceste lucruri. În mod surprinzător (sau poate previzibil) soarta decide ca Nana să fie Regina Roşie, care trebuie să poarte un trandafir tot roşu şi un inel, locul de joacă fiind baraca în care locuiesc Egor şi mama sa, amintind, astfel, atât de Regina de Cupă din Ţara Minunilor, cât şi de Alice întrucât, dacă eroina lui Cărtărescu este dezamăgită de rezultat, căci „Roşul nu avea nicio legătură cu mine, până şi numele meu, Svetlana, îmi sugerează un fel de albastru verzui foarte palid"[23] (ca rochia pe care o poartă Alice în ilustraţiile originale), cea care pătrunde în Ţara Minunilor intră în conflict cu Regina. De asemenea, în Ţara din Oglindă Alice îşi doreşte să devină Regină, ceea ce se şi întâmplă la finalul partidei de şah.

[20] Carmen Muşat, *op. cit.*, p. 335.

[21] Christine Roth, *Looking through the Spyglass. Lewis Carroll, James Barrie, and the Empire of Childhood*, în Cristopher Hollingsworth (ed.), "Alice beyond Wonderland. Essays for the Twenty-first Century", prefaţă de Karoline Leach, University of Iowa Press, Iowa City, 2009, p. 28.

[22] Mircea Cărtărescu, *op. cit.*, 2004, p. 88.

[23] Mircea Cărtărescu, *op. cit.*, 1989, p. 187.

BDD-A22212 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 08:21:08 UTC)

Revenind la atributele jocului, se observă că, în primul rând, acesta reprezintă o cale de acces către insolit, căci, dacă Alice reuşeşte să pătrundă în Ţara din Oglindă spunându-i pisicii sale „Hai să ne prefacem că există o cale de a trece prin Oglindă [...]. Hai să ne prefacem că sticla s-a făcut moale şi că geamul a devenit moale şi uşor ca un văl de gaz [...]”[24], pătrunderea într-o dimensiune suprareală este posibilă pentru Nana şi prietenele ei tot prin intermediul jocului – folosindu-se de câteva obiecte banale (un ceas, o perlă artificială, un termometru etc.), acestea capătă puterea de a intra într-un oraş ireal, de a vedea lumea de sus sau de a se vedea unele pe altele maturizându-se şi murind. Mai mult, jocul are şi o putere creatoare extraordinară, simpla rostire a unor cuvinte fiind de ajuns pentru a duce la materializarea acestora. Astfel, atunci când discută cu Regele Alb din Oglindă despre mesagerul acestuia, Haigha, Alice, pornind de la un joc pentru copii, numeşte trei obiecte care încep cu aceeaşi literă ca şi numele mesagerului, numai pentru ca acesta, odată ajuns, să scoată din desagă tocmai aceste obiecte. La fel şi Nana şi Garoafa, aflându-se în craniul uriaşului descoperit în subterană, au parte de o experienţă foarte asemănătoare: „cuvântul «savarine», polarizat de ecourile pereţilor de os, s-a îngroşat într-atât, încât în faţa noastră a fiecăreia, s-a închegat forma cunoscută a prăjiturii cu gem roşu pe capac şi cu frişcă, însiropată şi aromată. Dar, din păcate, consistenţa lor, când le-am apucat, era gelatinoasă, ne-au curs printre degete, destrămându-se în aer”[25]. De asemenea, în una din zile, cele şapte copile ajung să creeze fiecare, din baloane de săpun, câte un ou, din care, mai apoi, cu excepţia celui al Nanei, se iveşte câte o creatură: licorna, omida, porumbelul, crabul şi scheletul unui călăreţ şi al calului său, toate acestea regăsindu-se în Ţara Minunilor şi în cea din Oglindă.

Amintind tot de lumea creată de scriitorul britanic (dar şi de cea a lui Kafka sau Camus), jocul iniţiat de Garoafa, atunci când devine Regină, presupune întrunirea „Marelui Tribunal” format din toate participantele la joc, care o judecă pe păpuşa de cârpă a Nanei. Violenţa şi nedreptatea de care se dovedesc în stare cele şapte copile, ce par a fi posedate de un demon ce le întunecă judecata, atunci când o condamnă fără nicio dovadă pe acuzată la moarte prin spânzurare, urmată de arderea pe rug, sunt foarte asemănătoare celor specifice Regelui şi Reginei de Cupă, precum şi juraţilor din episodul procesului ce are loc la finalul aventurilor lui Alice în Ţara Minunilor. Doar că aici nu mai este vorba de o păpuşă de cârpă neînsufleţită (deşi şi aceasta are o valoare afectivă deosebită pentru Nana, ceea ce nu o opreşte, însă, pe aceasta ca, prinsă în tumultumul întâmplărilor, să o condamne la rândul său), ci despre Valetul de Cupă, care, deşi este o carte de joc, are darul vorbirii, simţindu-se, pe măsură ce este supus unor acuzaţii care de care mai absurde, tot mai neputincios şi mai amărât. Însă, spre deosebire de Alice care se revoltă în faţa atâtor nonsensuri, erori de judecată şi a abuzului de putere, înfruntând-o pe Regina de Cupă, Nana se lasă prinsă în vârtejul exercitării dominaţiei faţă de cel slab şi lipsit de apărare, ajungând să îşi afirme neputinţa la maturitate: „De unde să fi ştiut atunci că acesta, de fapt, nu era jocul nostru, aşa cum şahul nu e jocul pionilor şi al cailor şi al reginelor? Nu, pe atunci nu puteam vedea Şahiştii aplecaţi cu gravitate peste lumea noastră”[26]. Acelaşi sentiment îl inoculează cititorului

[24] Lewis Carroll, *op. cit.*, 2005, p. 18.
[25] Mircea Cărtărescu, *op. cit.*, 1989, pp. 199-200.
[26] *Ibidem*, p. 189.

BDD-A22212 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 08:21:08 UTC)

şi Lewis Carroll în a doua carte *Alice*, unde lumea în care pătrunde eroina apare sub forma unei table de şah imense, unde şahiştii sunt nevăzuţi, în timp ce piesele de joc au iluzia libertăţii, acesta fiind, însă, un motiv adesea prezent atât în literatură, cât şi în artă[27].

Însă jocul se întreţese în toate celei trei lumi cu visul, ambii putând fi accesaţi şi surprinşi în forma lor deplină doar de cei care nu renunţă total la copilul din ei, asemeni lui Egor care mai are încă „glanda copilăriei", timusul, ce îi conferă puterea de a înţelege jocul fetelor, de a supraveghea visele Nanei, dar şi de a deveni „cetăţean al visului"[28]. Dimensiunea onirică este văzută ca o cale de acces la subconştient sau chiar la inconştient, atât în *Travesti,* cât şi în *REM*, visul luând forma unui labirint, fie că este format din diverse paliere, având pereţii pavaţi cu uşi (amintind de vizuina Iepurelui Alb din Ţara Minunilor), închise cu lacăte de carne, în *Travesti*, fie că apare ca o pădure fără limite, cu poteci întortocheate, în *REM*. Aceeaşi structură labirintică se regăseşte şi în prima carte *Alice,* unde eroina cutreieră, după ce iese din vizuina Iepurelui, o pădure unde are parte de întâlniri şi întâmplări stranii, neştiind unde o va duce următorul pas. Un spaţiu asemănător este cutreierat şi de eroina lui Cărtărescu din *REM* în visele sale iniţiatice – o pădure „verde-aurie", pe care Nana o numeşte „Minune", scăldată în aceeaşi lumină ca cea din poezia cu care Carroll deschide întâmplările din Ţara Minunilor, unde eroina are parte de experienţe ce amintesc de cele prin care trece Alice. Aceasta se scaldă într-un pârâu, echivalentul piscinei cu lacrimi, bea vin ce are consistenţa mierii dintr-un pahar găsit pe cărare, aşa cum face şi Alice în vizuina Iepurelui, doar că în cazul Nanei acesta o ameţeşte şi îi dă curaj să găsească intrarea în REM şi să pătrundă în această dimensiune necunoscută, în timp ce lui Alice, pe care ar trebui să o ajute să pătrundă în grădina cu trandafiri, îi declanşează criza identitară, ambele copile găsind o cheie de aur care ar trebui să le ajute să pătrundă în ţinutul mult căutat. Iar faptul că visul este o formă de accesare a subconştientului şi chiar a unui „palier" mai profund al sinelui, inconştientul[29], este evident atât în ambele cărţi *Alice*, cât şi în *REM*, căci cele două eroine pătrund în dimensiuni aflate dincolo de realitatea imediată, dobândind o cunoaştere complexă a existenţei: Alice descoperă faţa nevăzută a societăţii, precum şi limitarea cunoaşterii raţionale, ajungând să se întrebe dacă viaţa nu e decât un vis, într-o situaţia asemănătoare aflându-se şi Nana după pătrunderea în REM.

Această preocupare deosebită pentru dimensiunile profunde, ascunse, ale fiinţei se traduce la Mircea Cărtărescu şi printr-o fascinaţie pentru tărâmul subteran[30], întrucât, după cum afirmă adolescentul Victor în *Travesti*, obsedat de atingerea Totului, „Căutarea trebuia să se-ntoarcă spre pământ, să dea în lături humusul plin de râme şi cârtiţe ca să găsească Intrările"[31]. Probabil de aceea şi copilele din *REM* pătrund, ghidate de un os magic, în subterană încă din prima zi a jocului, această intrare anunţând parcursul viitor al Nanei. Tot în

[27] Martin Gardner în Lewis Carroll, *The Annotated Alice. The Definitive Edition*, introducere şi note de Martin Gardner, ilustraţii originale de John Tenniel, W. W. Norton & Company Inc., New York, 1999, 1999, pp. 162-163.

[28] Mircea Cărtărescu, *op. cit.*, 1989, p. 250.

[29] Carl Gustav Jung, *Puterea sufletului. Antologie. A doua parte: Descrierea tipurilor psihologice*, texte alese şi traduse din limba germană de dr. Suzana Holan, Editura Anima, Bucureşti, 1994, p. 205.

[30] Marian Popa, *Istoria literaturii române de azi pe mâine*, versiune revizuită şi augmentată, Vol. II, Editura Semne, Bucureşti, 2009, p. 557.

[31] Mircea Cărtărescu, *op. cit.*, 2004, p. 70.

BDD-A22212 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 08:21:08 UTC)

subterană coboară şi Alice în primele sale aventuri, unde ajunge căzând prin vizuina Iepurelui, spre ceea ce ea crede a fi centrul pământului, dimensiune care se dovedeşte, însă, a fi mai aproape de centrul conştiinţei, decât de unul material. Şi tot aici, la trecerea în subconştient şi inconştient are loc şi întâlnirea cu dublul, motiv preluat de ambii scriitori de la romantici. În primul rând, este vorba de dualitatea personajelor principale atât din *Travesti*, unde Victor, ajuns la maturitate, se priveşte frecvent în oglindă, pentru a-şi regăsi dublul adolescentin, curat, nobil şi plin de speranţa atingerii absolutului, şi din *REM*, unde Svetlana îşi „întâlneşte" dublul prin rememorarea întâmplărilor petrecute într-una din verile copilăriei sale, unica motivaţie a existenţei sale, cât şi din *Aventurile lui Alice în Ţara Minunilor*, a căror protagonistă „pretindea cu tot dinadinsul a fi două persoane"[32], dintre care una este Alice cea copilăroasă, iar cealaltă este cea care îşi dă sfaturi şi se dojeneşte. Este vorba, bineînţeles, despre structura duală a fiinţei umane şi despre conflictul interior declanşat de ciocnirea elementelor contrarii ce o alcătuiesc, aceasta fiind reluată şi în cazul unor alte personaje din lumile create de cei doi scriitori, unde motivul dublului este strâns legat de cel al oglinzii şi al gemelarităţii.

Oglinda, simbol al cunoaşterii[33], îi permite scriitorului Victor, asemeni visului, accesul la subconştient, căci, privindu-şi dublul, acesta vede, apărând după umărul adolescentului, capul copilei cu păpuşa de cârpă, ce deţine secretul crizei profunde declanşată de imaginea colegului său de liceu, travestit într-o femeie de moravuri uşoare. La fel, Alice trece prin oglindă pentru a ajunge în dimensiunea de dincolo de aceasta, care, în aparenţă, este identică cu cea din realitatea concretă, numai pentru a se dovedi mai târziu a fi o lume plină de semnificaţii profunde. Tot aici, eroina lui Carroll îi întâlneşte pe cei doi fraţi, Tweedledee şi Tweedledum, preluaţi de scriitorul britanic dintr-o poezie pentru copii, acesta punându-i sub semnul gemelarităţii. Mai mult, cei doi par a fi imaginea unui altuia în oglindă, acest aspect fiind subliniat la nivel paratextual, prin intermediul ilustraţiilor realizate de John Tenniel[34]. Acelaşi specific al motivului gemelarităţii îl întâlnim şi în *REM*, la cele două surori Ada şi Carmina, care se aseamănă cu fraţii Tweedle, având un zâmbet „pe jumătate tâmp, pe jumătate ironic", şi care „începeau amândouă acelaşi desen în acelaşi timp şi terminau amândouă odată, făcând riguros aceleaşi gesturi, alegând aceleaşi culori. Doar că desenele lor erau în oglindă"[35]. Însă rolul fraţilor Tweedle este mult mai complex decât al gemenelor din *REM*, întrucât aceştia sunt cei care pun sub semnul întrebării realitatea eroinei afirmând că aceasta şi întreaga lume din Oglindă, de altfel, nu sunt altceva decât făuriri ale imaginaţiei Regelui Roşu, Carroll preluând ideea lui George Berkeley conform căreia lumea materială este doar o manifestare a conştiinţei divine, lipsită de o existenţă concretă[36]. O idee asemănătoare stă şi la baza REM-ului, căci, odată pătrunsă în această dimensiune, Nana îl întâlneşte pe un tânăr scriitor, personajul principal dintr-o altă nuvelă – *Gemenii*, aşezat în faţa maşinii de scris şi care se dovedeşte a fi creatorul nuvelei *REM*. Aşadar Nana este pusă într-o

[32] Lewis Carroll, *Aventurile lui Alice în Ţara Minunilor*, traducere de Radu Tătărucă, ilustraţii de Violeta Zabulică-Diordiev, Editura Cartier, Chişinău, 2010, p. 17.
[33] Jean Chevalier şi Alain Gheerbrant, *Dicţionar de simboluri*, Vol. II, Editura Artemis, Bucureşti, 1994, p. 369.
[34] Martin Gardner în Lewis Carroll, *op. cit.*, 1999, p. 182.
[35] Mircea Cărtărescu, *op. cit.*, 1989, p. 164.
[36] Martin Gardner în Lewis Carroll, *op. cit.*, 1999, p. 189.

BDD-A22212 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 08:21:08 UTC)

situaţie similară cu cea a eroinei lui Carroll în lumea de dincolo de Oglindă, fiind confruntată cu ideea că nu ar fi nimic altceva decât rodul imaginaţiei altcuiva. Însă, dacă în a doua carte *Alice*, după cum observă Martin Gardner[37], ideea că Regele Roşu o visează pe Alice este concomitentă cu aceea că Alice îl visează pe Rege, dând impresia a două oglinzi puse faţă în faţă, în nuvela scriitorului român structura este una concentrică, căci, după afirmă Nana, „lumea noastră e o ficţiune, [...] suntem eroi de hârtie şi [...] ne-am născut în creierul şi mintea şi inima Lui, pe care eu l-am văzut", în timp ce acesta, la rândul său, „nu este decât un produs al unei minţi mult mai vaste, din altă lume, ea însăşi fictivă"[38] şi aşa mai departe, la infinit. Aparent, astfel stau lucrurile în *REM*, însă, la fel cum Alice îşi întâlneşte presupusul creator în dimensiunea ce este rodul propriei sale imaginaţii, Nana îl întâlneşte la maturitate pe tânărul scriitor, adolescent fiind, deci înainte ca acesta să scrie nuvela a cărei eroină este aceasta. În cele din urmă, nuvela lui Cărtărescu stă sub semnul echivocului în acest sens, după cum mărturiseşte însăşi Nana la finalul relatării întâmplărilor din acea vară a copilăriei sale, prozatorul român lansându-i cititorului, asemenea lui Carroll, însă mai subtil decât acesta, aceeaşi întrebare în finalul nuvelei sale ca şi cea cu care se încheie a doua carte *Alice*: „Căci viaţa nu-i doar un vis viu?"

The research presented in this paper was supported by the European Social Fund under the responsibility of the Managing Authority for the Sectoral Operational Programme for Human Resources Development , as part of the grant POSDRU/159/1.5/S/133652.

BIBLIOGRAFIE

Bibliografia operei

CARROLL, Lewis, *The Annotated Alice. The Definitive Edition*, introducere şi note de Martin Gardner, ilustraţii originale de John Tenniel, W. W. Norton & Company Inc., New York, 1999;

CARROLL, Lewis, *Aventurile lui Alice în Ţara Minunilor*, traducere de Radu Tătărucă, ilustraţii de Violeta Zabulică-Diordiev, Editura Cartier, Chişinău, 2010;

CARROLL, Lewis, *Alice în Lumea Oglinzii*, traducere, prefaţă şi note de Eugen B. Marian, Editura Prut Internaţional, Chişinău, 2005;

CĂRTĂRESCU, Mircea, *Visul*, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1989;

CĂRTĂRESCU, Mircea, *Travesti*, Ediţia a 3-a, Editura Humanitas, Bucureşti, 2004.

Bibliografia critică

BODIU, Andrei, *Mircea Cărtărescu: monografie, antologie comentată, receptare critică*, Editura Aula, Braşov, 2000;

BOLDEA, Iulian, *De la modernism la postmodernism,* Editura Universităţii „Petru Maior", Tîrgu Mureş, 2011;

[37] *Ibidem*.

[38] Mircea Cărtărescu, *op. cit.*, 1989, p. 260.

BDD-A22212 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 08:21:08 UTC)

BOLDEA, Iulian, *Romanian Literary Perspectives and European Confluences*, Edition Asymetria, Elancourt, France, 2011;

BOLDEA, Iulian, *Un prozator de Nobel* (despre Mircea Cărtărescu), în revista „Apostrof", nr. 7, 2015;

BRETON, André, *Anthology of Black Humour*, traducere şi prefaţă de Mark Polizzotti, City Lights Books, San Francisco, 1997;

CHEVALIER, Jean, şi Alain Gheerbrant, *Dicţionar de simboluri*, Vol. I-III, Editura Artemis, Bucureşti, 1994;

COHEN, Morton N., *Lewis Carroll. A Biography*, Vintage Books, New York, 1996;

COŞOVEI, Ştefania, *„Visul e o parte a realităţii". Interviu cu Mircea Cărtărescu*, în „Luceafărul de dimineaţă", Nr. 9/ 8 aprilie 2009, http://www.romaniaculturala.ro/articol.php?cod=12427, [accesat în 11.11.2014];

JUNG, Carl Gustav, *Puterea sufletului. Antologie. A doua parte: Descrierea tipurilor psihologice*, texte alese şi traduse din limba germană de dr. Suzana Holan, Editura Anima, Bucureşti, 1994;

MUŞAT, Carmen, *Strategiile subversiunii. Incursiuni în proza postmodernă*, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 2008;

NEGRICI, Eugen, *Literatura română sub comunism*, Vol. II, Editura Fundaţiei PRO, Bucureşti, 2003;

RACKIN, Donald, *Love and Death in Carroll's Alices* în Harold Bloom (ed.), "Lewis Carroll's Alice's Adventures in Wonderland", Infobase Publishing, New York, 2006, pp. 135-154;

ROTH, Christine, *Looking through the Spyglass. Lewis Carroll, James Barrie, and the Empire of Childhood*, în Cristopher Hollingsworth (ed.), "Alice beyond Wonderland. Essays for the Twenty-first Century", prefaţă de Karoline Leach, University of Iowa Press, Iowa City, 2009, pp. 23-36;

POPA, Marian, *Istoria literaturii române de azi pe mâine*, versiune revizuită şi augmentată, Vol. II, Editura Semne, Bucureşti, 2009;

SIMION, Eugen (coord.), *Dicţionar general al literaturii române*, Vol. C/D, Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 2004;

VASILE, Geo, *De veghe în lanul de proză. De la Mircea Eliade la Mircea Cărtărescu*, Editura Lumen, Iaşi, 2009.

BDD-A22212 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 08:21:08 UTC)